

УДК 821.163.42-252:7.046:398
DOI: 10.30970/sls.2017.66.2071

AD HOC ФАНТАСТИКА У ДРАМАТУРГІЇ ІЮНІЄ ПАЛМОТИЧА

Мар'яна КЛИМЕЦЬ

Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, Львів, 79000
Кафедра слов'янської філології імені професора Іларіона Свенціцького
e-mail: kafsllov@gmail.com

У статті розглядаються особливості фантастичного дискурсу у творах відомого хорватського драматурга Ю. Палмотича. На прикладі трьох драм – “Квігослава”, “Бісерниця” та “Павлімир” – досліджується стратегія введення у текст міфологізованих псевдоісторичних дійових осіб, фантастичних персонажів та предметів, які походять із народного фольклору, демонології та карнавального дискурсу, створення відповідного антуражу. Простежуються моделі функціонування псевдоісторичних та фантастичних істот як ідеограм, символів та емблем. Обґрунтовується доцільність використання терміна *ad hoc фантастика* для аналізу творів Ю. Палмотича

Ключові слова: фантастика, мелодрама, театр, хорватське бароко, Ю. Палмотич.

Одним із провідних зацікавлень у сучасному українському науковому дискурсі є фантастознавство. Свідчення цього – низка дисертаційних досліджень про особливості поетики фантастичного в національних літературах (С. Вівчар (2014) презентувала творчість покоління хорватських фантастів, О. Сайковська (2015) – сучасну болгарську фантастику), з теорії фантастики (О. Стужук (2006) запропонувала оригінальну концепцію фантастики як метажанру); монографій (О. Зарицький (2000) представив кілька вимірів чеської фантастики – соціальний, політичний і романтичний, А. Нямцу (2004) вивчає теоретичні та літературно-історичні аспекти переосмислення традиційних образів і сюжетів, які отримують нове життя у фантастичних жанрах); статті, зібрані у збірнику наукових праць “Слов'янська фантастика”, що нині налічує уже кілька томів.

Тематика наукових досліджень свідчить, що у фантастознавстві пріоритетним є зацікавлення жанровою фантастикою, питанням ж функціонування літературної фантастики (функціональної, фантастики-прийому), генезису фантастичної літератури в українській науці, на жаль, приділяється мало уваги. Щоправда, такі питання вивчає німецька славістка Р. Лахманн (2011): у монографії “Дискурси фантастичного” з культурологічного погляду науковець відстежує послідовність поетики літературної фантастики, її функції. Сербський літературознавець С. Дам'янов (2004) у науковій розвідці “Сербська фантастика від середньовіччя до постмодерну” накреслює універсальну схему розвитку літературної фантастики, яка, зазнаючи впливів поетики й естетики певного періоду красного письменства, своєрідно віддзеркалює класичну конвенційну літературу (а відтак, і підходить до її розуміння), є її альтернативою, витісняється нею, або, навпаки, стає її природною конститутивною компонентою, як, наприклад, у бароковому письменстві.

Література бароко, увібравши у себе поетику попередніх великих культурних епох середньовіччя та Ренесансу, сформувавшись за надзвичайно скрутною економічною та політичною ситуації в Європі, звертається до поетики фантастичного, оскільки

саме фантастичний дискурс видається найбільш релевантним способом відображення конфліктів й суперечностей епохи. У літературі бароко фантастика стає конститутивним, необхідним елементом для створення символу, емблеми, модусом інакомовлення, механізмом для відображення ірраціонального світогляду.

У працях, присвячених літературі хорватського бароко, хорватські літературознавці не раз відзначали, що для багатьох текстів XVII ст. фантастичний компонент є поетикально визначальним. Важливими в контексті цієї теми є дві розвідки дослідниці давньої хорватської літератури Д. Фалішевац: “Межі мімезису, межі фантастики: інакші істоти в літературі давнього Дубровника”, в якій літературознавець аналізує передовсім функції фантастичних персонажів у давньому хорватському письменстві, і “Мирське замість святого: святий Влахо як політичний символ у літературі старого Дубровника”, де авторка простежує трансформацію образу святого в емблему і частково з’ясовує функції релігійної фантастики в бароковому письменстві (Fališevac, 2007a, 2007b). Те, як фантастичні епізоди втілювалися на сцені театру, досліджує історик і теоретик хорватської драми Н. Батушич (Batušić, 1991) у статті “Елементи сценічної фантастики в дубровницькій драмі XVII ст.”; топос пекла аналізує П. Павлічич (Pavličić, 2003) у розвідці “Барокове пекло”. У працях хорватських науковців П. Павлічича, С. П. Новака, Ф. Швелєца, З. Кравара та ін. вивчаються окремі твори хорватського бароко, поетика ж фантастичного розглядається у них побіжно.

Барокова література у Хорватії надзвичайно багата на моделі і механізми, які послуговуються поетикою фантастичного: це релігійна, есхатологічна, онірична, міфологічна фантастика, поетика чуда. Однією з таких моделей є принагідна, або *ad hoc*, фантастика, яку спостерігаємо лише у хорватського драматурга XVII ст. Юніє Палмотича.

Ю. Палмотич, засновник і репрезентант мелодрами в хорватському бароко, успішний і популярний свого часу дубровницький драматург, у псевдоісторичних мелодрамах “Павлімир”, “Квітослава”, “Бісерниця”, дає цікаву інтерпретацію візії єдиного слов’янства, вільно комбінуючи топоси і релігійної, і фольклорно-міфологічної фантастики, розрахованої на захоплену реакцію враженого глядача. В даному випадку *ad hoc* фантастика є прикладом апелювання до надзвичайно популярної у XVI–XVII ст. теми єдності слов’ян, а водночас і втечею від проблем дійсності. Ю. Палмотич, будучи вихідцем із аристократичного роду, намагався врівноважити ідеї вільного слов’янства і вимогу нейтралітету стосовно дражливих політичних тем, лояльності до церкви і держави: “сцени цих драм римувався з тодішньою романтичною дубровницькою і ватиканською політикою щодо хорватського континенту, римувався з вимогами католицького слов’янства” (Novak, 2003, s.96). При цьому Ю. Палмотич умів володіти увагою публіки, викликати незмінне захоплення глядачів – слідом за італійською модою придворного театру, дубровницький драматург розвивав лицарсько-романтичні сюжети, засновані на релігійному чи міфологічно-історичному матеріалі. У п’єсах на давньослов’янську тематику “Квітослава”¹ і “Бісерниця” Ю. Палмотич переплавляє в єдине ціле середньовічну фантастику і

¹ Ю. Палмотич у драмі використовує елемент переказу про те, що цар Епідавра (грецької колонії, а згодом римського міста на Адриатичному узбережжі, недалеко від Дубровника) Крунослав назвав місто Цавтатом на честь своєї дочки Квітослави. Легенда розповідає, що красуня Квітослава була єдиною дочкою епідавського короля Кодруна і королеви Амружі. До неї сваталося багато чоловіків, і король пообіцяв віддати дочку за того, хто найшвидше виконає одне із завдань: побудує фортецю коло міста, зведе великий храм, підведе воду або привезе повний шовку корабель. Найметкішим виявився володар Конавлів, який підвів воду. На відкритті акведука першою напиться мала Квітослава, але коли дівчина нахилилася, на неї скочила велика ящірка, і в королівни зупинилося серце. Казали, що ящірку вкинув ревнивий жених, якому не дісталася дівчина. Інша легенда каже, що Цавтат отримав назву від дієслова *capiti* - *cvatati*, тобто

розповіді про казкові лицарські поєдинки, вводить значну кількість фантастичних істот літературного й фольклорного походження (дійовими особами є Вілозмай, Північна фея, крилатий кінь, дракони, народ дрібнолюдків тощо), які володіють магічними предметами (чарівним перснем, зачарованими обладунками, незламними мечами), виконують магічні дії – заклинання, замовляння². Мова його дійових осіб яскрава й метафорична, за допомогою барвистих художніх засобів і риторичних фігур персонажі описують фантастичні події, предмети і місцевості, дають характеристику іншим героям. Так, Вілозмай (“Бісерниця”), зазнавши поразки від Квітослави, звертається до сил природи, щоб віднесли його до пекла:

“Несіть мене, ви, чорні хмари, / На дно Гротландії льодяної,
Де панує мороз лютий, / Де вік сонця не видати;
Вдар же нині із небес, / Громе з бурею страшною,
Волю мою сповни, благаю...” (Palmotić, 1883)

Градимир з “Квітослави” теж за допомогою упізнаваних художніх засобів описує своє видіння:

“Озброєна дівчина / У сні мені явилась –
Золота коса, лице ясне / Сонце їй горіло на лобі.
Щит зі знаком сонячним / В правиці тримала...” (Palmotić, 1883)

Розмова злих сил, які хочуть перешкодити Павлімиру з однойменної п’єси побудувати нове місто-державу, теж вирізняється експресивністю:

“Військо вітрів гнівних/ розбудіть, хай підніметься
На нечисті кораблі / що зло несуть нашій славі
Хай кожен корабель знищить / розсерджене вітрами море
Кожен з них хай загляне / в безодню, явлену хвилями...
Все, що з чорних спускається хмар / з хвиль високих, що росте
Об’єднається, щоб погубити / Страшні щогли, кораблі чорні...” (Palmotić, 1882)

Винаходом барокової мелодрами були нефункціональні сцени, які слугували для того, щоб увести нову арію або хор – мелодрами часто писалися на вже знані теми й мотиви, кінець був передбачуваний, тому автори заміняли драматургічну функціональність музичною (Pavličić). Водночас виникає логічне запитання: яким чином були показані фантастичні карколомні сцени у мелодрамі “Бісерниця” – наприклад, поява за одну ніч чудесної зачарованої фортеці, в якій живе татарський хан Орїтрієс, чи сцена, коли Вілозмай викрадає Бісерницю і летить з нею в небо на вогняній колісниці, запряженій драконами, а Квітослава їх переслідує на крилатому коні і в повітряному поєдинку скидає Вілозмая в Дунай, чи сцена, коли на поклик Вілозмая злітаються вітри з усього світу і відносять його в північний край разом із пекельною нечистю – горгонами, сфінксами, химерами, поліфемами, гарпіями, гідрами – вони мають пильнувати Вілозмая під час відбування кари. Казкова сцена визволення царівни Любіци від дракона є і в мелодрамі “Квітослава”: Квітослава злітає в небо на крилатому коні, щоб врятувати народ дрібнолюдків

квітнути. Після всіх руйнувань і землетрусів Цавтат знову розквітає. Науковці ж виводять етимологію ойконіма Цавтат від хорватизованої назви *Civitas vetus* – саме так переселенці зі зруйнованого Епідавра називали своє місто.

² Щоправда, як зазначає хорватський історик літератури Ф. Швелец, ці хорватські вистави не могли зрівнятися у розкоші з виставами, які ставилися при дворах аристократів на Апеннінському півострові (Švelec, 1974, s.226)

від хижих птахів. Дубровницьку публіку мали би вразити також краєвиди північної землі – саме там живе Північна чарівниця, яка панує над дивовижними народами – дрібнолюдами чи одноокими людьми, які пересуваються на одній нозі. В льодовому королівстві Північної чарівниці є вогняна гора, де розміщений вхід у пекло. Н. Батушич, історик драматургії, зазначає, що бароковий сценічний спектакль був тісно пов'язаний із тематикою усіх драматичних жанрів театру XVII ст. у Дубровнику: “Не важливо, йдеться про біблійний сюжет, античний міф чи поему, ренесансну епіку, історичні чи псевдоісторичні твори... казки, легенди про святих, народні перекази... у сценічній картині домінує театральна *meraviglia*” (Batušić, 1991, s.250–251).

Ю. Палмотич для своїх мелодрам запозичував тематику й образність з епосів римських й італійських поетів, залучав хорватські літописи, джерела усної народної творчості, релігійні легенди – так, у “Квітославі” є епізод викрадення дівчини змієм, а це легенда, пов'язана зі святим Іларієм, який врятував мешканців Епідавра. У мелодрамах йдеться про славу давніх родів, пов'язаних із Дубровником, про славний родовід слов'янських королів і королев, принців і принцес, автор вихваляє слов'янську мову, наголошує на слов'янській єдності, уславлює вільний Дубровник і свободу взагалі, але “завжди розуміє поняття свободи класово” (Švelec, 1974, s.224)³.

Додає автор і релігійний вимір – Вілозмая покараний за те, що служить нечестивому татар-хану і виконує його наказ – викрадає Бісерницю, наречену християнського лицаря-царевича.

Цікавим є також той факт, що автор зміщує місцевість, де проживають чарівники і чарівниці, адже і в середньовіччі, і в час Ренесансу із чудесами традиційно пов'язувався схід (зі сходу приходили карнавальні циганки-ворожки, купці М. Ветрановича подорожували до Вірменії та Індії) – Ю. Палмотич переносить країну чудес на далеку північ, на край землі, там, в королівстві північної чарівниці, він зробив вхід до пекла.

Ще одним традиційним фантастичним елементом, яким послуговується хорватський драматург, є зміна ідентичності персонажів, яка відбувається просто перед глядачами на сцені. Така зміна не виконує функції алегоризації і не несе якихось морально-етичних настанов, пов'язаних із ідеями гуманізму, як це було у ренесансних пасторалях. У Ю. Палмотича пекельні сили на поклик Вілозмая кидаються у танок, набувши вигляду найгарніших юнаків і назвабливіших дівчат. Перед очима глядачів розгортається фантастична сцена, яка має іншу символічну конотацію: не ідейне буколічне перетворення потворності у красу, а відтак – у добро, а радше апеляція до карнавальної розгнузданості, еротики і навіть оргії.

У псевдоісторичній трагікомедії “Павлімир” Ю. Палмотич зміщує *ad hoc* фантастику, фольклорну і легендарно-чудесну фантастику – ця своєрідна хорватська барокова “Енеїда” побудована на розповіді, узятій із “Літопису попа Дуклянина” (Ljetopis Pora Dukljanina, 2013) про нащадка хорватських королів Павлімира, внука Радослава, який через інтриги сина змушений був утекти до Риму. Там в нього народився син Петрислав, батько Павлімира. Хорватські володарі покликали Павлімира повернутися і перебрати корону. Саме цей останній уривок літописної розповіді автор бере за сюжет свого твору – прибуття Павлімира на береги Адріатики і заснування славного міста Дубровника, фортеці християнства і слов'янства. Цьому наміру опираються злі сили – віленіца Снієжніца і віленік Тром, які за наказом короля надприродних істот Стрмогора і за допомогою пекельних сил мають перешкодити Павлімиру виконати свою місію. Побудувати Дубров-

³ Ю. Палмотич виступає глорифікатором дубровницької аристократії, вихваляє її достоїнства і пов'язує незалежність міста-республіки з діяльністю дубровницьких олігархів.

ник Павлімир має за наказом богів, тому персоніфіковані сили природи (імена усіх цих чудесних істот – топоніми, наприклад Сніжніца чи Чемерніца – назви гір)⁴ виступають антагоністами небесної волі, а відтак, пекельними злими силами, які протистоять християнству. Таким чином в драму залучається і релігійна, і фольклорно-легендарна фантастика. Крім того, можна погодитися з твердженням дослідниці Д. Фалішевац, що легендарне слов'янське минуле слугує авторам XVII ст. легітимізацією тогочасного соціального й політичного порядку в місті для того, щоб показати Дубровник “як ідеальну політичну, соціальну і правову державу” (Fališevac, 2010, s.35).

У драматургії Ю. Палмотича проявляються й окремі політичні тенденції, які існували в Дубровнику впродовж кількох останніх століть, а саме активне звертання до античної традиції й актуалізація популярних міфологем для розширення території Республіки. Це, зокрема, стосується й ототожнення давнього міста Епідавра із Дубровником-Рагузою: “Дуже часто дубровницькі претензії покликалися на історичне право Дубровника на місцевість Конавле... Зв'язок двох міст мав виняткове значення в час активного зростання інтересу до античного походження. Гуманістична мода допомагала політичним амбіціям, тому в літописах, літературі, у мистецтві й легендах створилася епідавсько-дубровницька традиція, заснована на дійсному зв'язку між цими двома містами, але доповнена античними й християнськими легендами” (Janeković, 1998, s.38). Хроніст Лудовік Црієвіч Туберон, посилаючись на давні джерела, зокрема Дубровницьку хроніку і Літопис попа Дуклянина, розповідає про занепад римської колонії Епідавр через навалу слов'ян. У VII ст. мешканці Епідавра з дозволу слов'ян збудували нове місто-фортецю і назвали її Лавуза, що означає “*фортеця, збудована на стрімких скелях*”, а з часом *Лавуза* почала вимовлятися як *Рагуза*. Розповідає автор і про легендарного князя слов'янсько-римського походження Павлімира, який збудував Дубровник на місці цієї фортеці (De origine..., 2013).

У “Квітославі” Ю. Палмотича зафіксовані традиція пов'язування Епідавра і Дубровника⁵, а також тодішні стосунки Дубровника з Угорським королівством: дія відбувається у часи, коли Дубровник перебував під владою угорців – королівна Квітослава відмовляється виходити заміж за сербського королевича Бойніслава, бо закохана у сина угорського короля Градимира. Більше того, вона обіцяна Градимиру богами – напередодні битви за дружину Прізренського князя Зору, яку підступно викрав воєвода Смедерова Вучістрах, Квітослава з'явилася у сні лицарю Градимиру і повідомила, що вона його наречена і що вони врятують життя одне одному, а вже зранку Градмир побачив зображення дівчини на своєму щиті. Квітослава врятувала Градимира, коли його підступно ввіймали слуги переможеного Вучістраха, і з того часу вони разом подорожують і здійснюють лицарські вчинки. “Поєднання легенди й історичного факту у

⁴ Гора – це своєрідний чудесний універсум, космічна вісь, що пов'язує небо, землю і підземний світ; згідно із легендами про віл у конавлівській традиції, міфологічні істоти найчастіше живуть у гірських печерах (Marjančić, 1998, s.45)

⁵ Так, Нікша Раніна (відомий і як перший укладач антології в хорватській літературі – антології хорватської ренесансної лірики, XVI ст.) намагається довести зв'язок Епідавра з грецькими міфами (Епідавр був грецькою колонією) і глорифікує Дубровник, який і є Епідавром – новим, більшим, славнішим. Автор “Літопису попа Дуклянина” теж говорить, що “Епідавр зараз Рагузою (Дубровником) називається” (Priledio Mošin, 1950 ur. s.54). В анонімній дубровницькій хроніці з XV ст. говориться, що Епідавр після занепаду почав називатися Ragusa vetus, Ragusa vecchia, vetusta civitas Ragusii або ж Civiats vetus, Civita vecchia, Savtat. “З такою ідеєю дубровницька община у XV ст. зайнялася відбудовою Цавтату, античного міста... Це була спроба здійснення уявного Епідавра з легенд і хронік” (Janeković, 1998, s.38).

лицарському епосі – приклад політичного вибору Дубровника, який зберігав вірність угорсько-хорватській державі впродовж століть після її занепаду” (Janeković, 1998, s.42)

У цю мелодраму, як і в трагікомедію “Павлімир”, вплетено ще одну легенду епідавсько-дубровницької традиції – легенду, розказану св. Ієронімом про святого Іларіона: святий, прибувши до Епідавра у 365 р., врятував мешканців міста від страшного велетенського змія Боаса, який ковтав людей і худобу. На думку хорватських фольклористів, “ця легенда про змію, культову тварину і племінний символ південних іллірійців, описувала боротьбу християнства з поганськими божествами” (Stipčević, 1989, s.149–151). В інтерпретації дубровницьких хроністів – Аноніма і Н. Наріри – легенда обростає новими деталями – літописці, пишучи про легенду, згадують печеру змія в околицях Епідавра, але пов’язують її з Дубровником і дубровницькою владою, яка попросила в святого допомоги, щоб захистити християн. У Палмотичевій “Квітославі” страшного вогняного дракона перемиг лицар – сербський королевич Бойніслав, який визволив Любіцу, сестру Квітослави, доньку царя Епідавра. А на початку “Павлімира” персоналізований Епідавр виголошує пролог, у якому чітко зазначається, що з попелу Епідавра воскресне, як фенікс, нове місто – Дубровник. Павлімир прибуває на місце, де, за волею богів, має побудувати нове славне місто якраз напередодні святкування дня св. Іларія. У печері, де колись святий поборов страшного змія, тепер живе новий святий – пустельник і пророк Срдж. Будучи своєрідним патроном слов’ян, він наглядає за всім, що відбувається на слов’янських землях – над Савою, Дравою, Дністром, Дніпром, Волгою і Дриною, на Копаоніку і Цімарою. Срдж, як і інші пустельники, є посередником між Богом і людьми, особою, що передає божу волю. З його племінницею, воєвничою красунею Маргаритою, одружиться Павлімир. Як зазначає історик З. Янекович, “Павлімир” – “візія “нового Епідавра”... завдяки пов’язуванню епідавської традиції з легендою про Павлімира, нащадка боснійських королів і римських патрициїв, стверджується походження романських і слов’янських правлячих родів... Вони – “вибрані”, ті, хто буде мудро правити на благо рідного міста” (Janeković, 1998, s.44).

Мелодрами Ю. Палмотича на псевдоісторичні теми з уведенням казкових, фантастичних, міфологічних елементів можуть розглядатись і в контексті ренесансної метафори втечі від актуальних політичних проблем, воєн, руйнувань, розрухи – усього, що принесла турецька імперія.

Модель *ad hoc фантастики*, яку використовує у своїх творах хорватський драматург Ю. Палмотич, є оригінальною моделлю барокової фантастики, що втілюється не тільки у творах, а й на сцені. Поетика фантастичного слугує тут і для розваги публіки (ефект зачудування), і для пропаганди ідеї слов’янства, і для створення певних ідеограм, емблем та символів. Залучаючи міфологічні, релігійні та карнавальні топоси, автор створює псевдоісторичну, фантазійну дійсність, у якій зашифровує суперечності епохи і проєкції власних переконань.

Список посилань

Batušić, N., 1991. Elementi scenske fantastike u dubrovačkoj drami 17 st. U: D. Fališevac, ur. *Hrvatski književni barok*. Zagreb: Zavod za znanost o književnosti, s.249–266.

De origine et incremento urbis Rhacusanae Ludovika Crijevića Tuberona, 2013. V. Rezar, prijevod i komentar. *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku*, 1, s.75–153

Fališevac, D., 2007a. Granice mimesisa, granice fantastike: Drukčija bića u književnosti staroga Dubrovnika. U: D. Fališevac. *Dubrovnik – otvoreni i zatvoreni grad. Studije o dubrovačkoj književnoj kulturi*. Zagreb: Ljevak, s.41–76.

Fališevac, D., 2007b. Sveto za profano: sveti Vlaho kao politički simbol u književnosti staroga Dubrovnika U: D. Fališevac. *Dubrovnik – otvoreni i zatvoreni grad. Studije o dubrovačkoj književnoj kulturi*. Zagreb: Ljevak, s.133–156.

Fališevac, D., 2010. Tema bijega u staroj dubrovačkoj književnosti. *Dani Hvarškoga kazališta: Građa i rasprave o hrvatskoj književnosti i kazalištu*, 36 (10), s.11–36.

Janeković, Z., 1998. Stjecanje Konavala: Antička tradicija i mit u službi diplomacije. *Dubrovnik*, 15, s.31–45.

Ljetopis Popa Dukljanina, latinski tekst sa hrvatskim prijevodom i "Hrvatska kronika", 2013. V. Mošin prir. Zagreb: Matica hrvatska.

Marjanić, S., 1998. Telurni simbolizam konavoskih vila: Zapisi vilinskih pripovijedaka Katine Casilari u Bogišićevoj cavtatskoj rukopisnoj zbirci usmenih pripovijedaka. *Dubrovnik*, 1, s.44–65.

Novak, S. P., 2003. *Povijest hrvatske književnosti: od Bašćanske ploče do danas*. Zagreb: Golden marketing.

Palmotić, G., 1882. Djela Gjona Gjora Palmotića. Dio I. U: A. Pavić, ur. *Stari pisci hrvatski*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. [online] Доступно: <<https://dizbi.hazu.hr>> [Дата звернення 5 березня 2018]

Palmotić, G., 1883. Djela Gjona Gjora Palmotića. Dio II. U: A. Pavić, ur. *Stari pisci hrvatski*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. [online] Доступно: <<https://dizbi.hazu.hr>> [Дата звернення 6 березня 2018]

Pavličić P., 2003. Barokni pakao. U: P. Pavličić. *Barokni pakao. Rasprave iz hrvatske književnosti*. Zagreb: PIP, s.57–74.

Pavličić, P. *Rasprave o hrvatskoj baroknoj književnosti*. [online] Доступно: <http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/Pavlicic_1979.htm> [Дата звернення 5 березня 2018]

Stipčević, A., 1989. *Iliri – povijest, život, kultura*. Zagreb: Školska knjiga.

Švelec, F., 1974. Hrvatska književnost sedamnaestog stoljeća. U: M. Franičević, F. Švelec, R. Bogišić, prir. *Povijest Hrvatske književnosti. Knjiga 3*. Zagreb: Mladost, s.175–292.

Вівчар, С., 2014. *Художні доміанти постмодерної літературної фантастики (на матеріалі хорватської літератури)*. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук. Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, Україна.

Дам'янов, С., 2004. Сербська фантастика від середньовіччя до постмодерну. В: С. Дам'янов. *Антологія сербської постмодерної фантастики*. Львів: Піраміда, с.273–295.

Зарицький, О., 2000. *Чарівний світ художньої фантастики: чеська соціальна, політична і романтична фантастика у другій половині ХХ ст.* Київ: Центр вільної преси.

Лахманн, Р., 2009. *Дискурсы фантастического*. Москва: Новое литературное обозрение.

Нямцу, А., 2004. *Современная фантастика (проблемы теории)*. Черновцы: Рута.

Сайковська, О., 2015. *Сучасна болгарська фантастика: тенева, жанрові модифікації та поетика*. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, Україна.

Слов'янська фантастика. Збірник наукових праць, 2012. Д. Айдачич, ред. Київ: ВПЦ "Київський університет".

Слов'янська фантастика. Збірник наукових праць, 2015. Д. Айдачич, ред. Київ: Освіта України.

Слов'янська фантастика. Збірник наукових праць, 2016. Д. Айдачич, ред. Київ: Освіта України.

Стужок О., 2006. *Художня фантастика як метажанр (на матеріалі української літератури ХІХ–ХХ ст.)*. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, Україна.

References

- Batušić, N., 1991. The Elements of Theater Stage Fantasy in the Dubrovnik Drama of 17 st. In: D. Fališevac, ed. *Croatian Literary Baroque* Zagreb: Zavod za znanost o književnosti, pp.249–266. (In Croatian)
- Chronicle of the Priest of Duklja. Latin text with Croatian translation and "Croatian Chronicle"*, 2013. V. Mošin ed. Zagreb: Matica hrvatska. (In Croatian)
- Damjanov, S., 2004. Serbian fantastic literature from the Middle Ages to Postmodern. In: Damjanov S. *Anthology of Serbian postmodern fiction*. Lviv: Piramida, pp.273–295. (In Ukrainian)
- Fališevac, D., 2007. The Limits of the Mimesis, the Limits of Fantasy: the Different Beings in the Literature of Old Dubrovnik. In: D. Fališevac. *Dubrovnik – Open and Closed City. Studies on Dubrovnik literary Culture*. Zagreb: Ljevak, pp.41–76. (In Croatian)
- Fališevac, D., 2007. Sacred instead of profane: St. Blaise as a political symbol in old Dubrovnik's Literature. In: D. Fališevac. *Dubrovnik – Open and Closed City. Studies on Dubrovnik literary Culture*. Zagreb: Ljevak, pp.133–156. (In Croatian)
- Fališevac, D., 2010. The Theme of Escape in Old Literature from Dubrovnik. *Hvar City Theatre Days*, 36 (1), s.11–36. (In Croatian)
- Fantasy at Slavic Fiction. The Collection of Scientific Works*, 2012. Dejan Ajdačić, ed. Kyiv: VPC "Kyivskii universytet" (Multilingual)
- Fantasy at Slavic Fiction. The Collection of Scientific Works*, 2015. Dejan Ajdačić, ed. Kyiv: Osvita Ukrainy. (Multilingual)
- Fantasy at Slavic Fiction. The Collection of Scientific Works*, 2016. Dejan Ajdačić, ed. Kyiv: Osvita Ukrainy. (Multilingual)
- Janeković, Z., 1998. The Acquisition of Konavle Region: the Ancient Tradition and Myth in Service of the Diplomacy. *Dubrovnik*, 15, s.31–45. (In Croatian)
- Lachmann, R., 2009. *Discourses of Fantasy*. Moskva: Novoie literaturnoe obozreniie. (In Russian)
- Marjanić, S., 1998. Tellurian Symbolism of Fairies from Konavle: Entries of Katina Casilari's Fairy-Tales in Bogišić's Manuscript Collection of Oral Stories from Cavtat. *Dubrovnik*, 1, pp.44–65. (In Croatian)
- Niamtsu, A., 2004. *Modern Fantasy (the Problems of Theory)*. Chernivtsi: Ruta. (In Russian)
- Novak, S. P., 2003. *The History of Croatian Literature: from the Baška tablet to the present*. Zagreb: Golden marketing. (In Croatian)
- The Origin and Development of the City Rhacusa by Ludovik Crijević Tuberon, 2013. V. Rezar, tr. and commentaries. *Anali Dubrovnik*, 1, pp.75–153. (In Croatian)
- Palmotić, G., 1882. Opus of Gjone Gjore Palmotić. Volume I. In: Pavić A., ed. *Old Croatian writers*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. [online] Available at: <https://dizbi.hazu.hr> (In Croatian)
- Palmotić, G., 1883. Opus of Gjone Gjore Palmotić. Volume II. In: Pavić A., ed. *Old Croatian writers*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. [online] Available at: <https://dizbi.hazu.hr> [Accessed 5 mars 2017] (In Croatian)
- Pavličić, P. *Discussions on Croatian Baroque Literature*. [online] Available at: http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/Pavlicic_1979.htm [Accessed 5 mars 2017] (In Croatian)
- Pavličić, P., 2003. Infer in Baroque. In: P. Pavličić. *Infer in Baroque. Studies on Croatian literature*. Zagreb: PIP, pp.57–74. (In Croatian)
- Saikovska, O., 2015. *Contemporary Bulgarian Fiction: Genesis, Genre modifications and Poetics*. Abstract of PhD dissertation. Taras Shevchenko National University of Kyiv. Kyiv, Ukraine. (In Ukrainian)

- Stipčević, A., 1989. *Illyrians – History, Life, Culture*. Zagreb: Školska knjiga. (In Croatian)
- Stuzhuk, O., 2006. *Fantasy as Meta-genre (based on the Ukrainian literature of the XIX–XX Centuries)*. Abstract of PhD dissertation. Taras Shevchenko National University of Kyiv. Kyiv, Ukraine. (In Ukrainian)
- Švelec, F., 1974. *Croatian Literature of the Seventeenth Century*. In: M. Franičević, F. Švelec, R. Bogišić, eds. *History of Croatian Literature*, 3. Zagreb: Mladost, pp.175–292. (In Croatian)
- Vivchar, S., 2014. *Dominants of Postmodern literary fiction (based on Croatian literature)*. Abstract of PhD dissertation. Ivan Franko National University in Lviv. Lviv, Ukraine. (In Ukrainian)
- Zarytskyi O., 2000. *Magic world of Fiction: Czech Social, Political and Romantic Fantasy in the Second Half of the Twentieth Century*. Kyiv: Centr vilnoi presy. (In Ukrainian)

AD HOC FANTAZY IN PLAYS BY JUNIJE PALMOTIĆ

Maryana KLYMETS

*Ivan Franko National University in Lviv
1, Universytetska str., Lviv, 79000
The Chair of Slavonic Philology
e-mail:kafslov@gmail.com*

Abstract

Background: In his plays *Captislava*, *Bisernica*, *Pavlimir* a particularly popular at his time Croatian Baroque playwright J. Palmotić is using fantasy discourse for different reasons. For entertaining and for entourage of a pseudo historical melodrama the author is promoting the idea of uniting the Slavs and glorifies Dubrovnik.

Purpose: Baroque literature, having taken in the poetics of previous great cultural Medieval and Renaissance epochs, emerging under extremely difficult economic and political circumstances in Europe, addresses the poetics of fantasy, as that is the fantasy discourse that comes most relevant way to describe the conflicts and contradictions of the times. Fantasy in the Baroque literature becomes a constructive and necessary element to create symbols, emblems, a way to say things differently, a mechanism to represent the irrational world outlook. One of the special models in Croatian Baroque theater became an *ad hoc* fantasy that is used by J. Palmotić. The poetics of fantastic serves here also for entertaining the audience (the effect of captivating) and for promoting the idea of Slavonic peoples and for creating mythologemes, emblems and symbols. For example, the author reflects on the current political tendency: he's turning to an ancient myth to identify an ancient city of Epidaur with Dubrovnik and in this way prove the right of Dubrovnik to widen its territory. The playwright describes the relationship of Croatian princes with Hungarian Kingdom in allegorical form. Drawing in mythological, religious and carnival **toposes** the author creates a pseudo historical fantasy reality to where he encodes the inconsistencies of the epoch and projections of personal beliefs.

Results: I have provided grounds for appropriateness of usage the term *ad hoc fantasy* to analyze the works of J. Palmotić. I have also studied the strategy to incorporate mythologized pseudo historical characters, fantastic personage and objects that come from folklore, demonology and carnival discourse and the creating of appropriate entourage. In my work I trace the models of how pseudo historical and fantastic creatures function as ideograms, symbols and emblems.

Key words: fantasy, melodrama, theater, Croatian Baroque, J. Palmotić.

Стаття надійшла до редколегії 05.09.17

Прийнята до друку 15.09.17